

Življenje za popevko

Na svetu se zgodi vsak dan toliko stvari, toliko strašnih in pretresljivih stvari, da je skoraj nemogoče, da bi človek vse sprejel v svojo zavest ali jim posvetil več kot hip svojega časa. Taki dogodki neprestano tečejo mimo naše zavesti kot filmski trak, ki ga nekdo prehitro vrti, tako da samo tu pa tam za drobec sekunde razločimo kak prizor. In morda je tudi bolje tako, kajti navadna človeška zavest in njegov razum in pamet niso sposobni, da bi dolgo časa prenašali tako obremenitev. Človek bi moral znoreti ali povsem otopeti za vsakršno strahoto. Brezbrižnost, ali pravzaprav premajhna občutljivost za take dogodke je v resnici neke vrste samoobramba naše psihe pred prevelikim navalom takih novic iz časnikov in radija.

Vendar pa se od časa do časa zgodijo stvari, ki so vsaj doživljeno manj strašne od raznih množičnih nesreč in pokolov, pa nas vendar bolj pretresejo, zaradi kake svoje posebne značilnosti. Tak dogodek je bil samomor mladega, komaj 28-letnega italijanskega pevcu na festivalu popevk v San Remu. Sredi veselega nočnega festivalskega hrupa in vrvenja je počil v hotelski sobici strel, ki ga ni nihče niti slišal, in izgubljenost je bilo življenje fanta, ki je vsaj na svojem področju precej obetal; če pa bi se bil pravočasno usmeril v kako drugo dejavnost, pa bi bil morda dosegel še mnogo več in — bi bil danes živ.

In to je tisto, kar nas je tako prizadelo pri tej zadevi in kar nas vznemirja. Čeprav smo že od vojne sem marsičesa vajeni, si vendar nismo mislili, da se je mogoče ustreliti tudi zaradi ene popevke. Popevka nam je pomenila vse dozdaj sinonim za razvedrilo, za zvočno uživanje, za brezskrbnost in duševni počitek. Človek je prislusnil popevkam v radiu ali na gramofonu, kadar ravno ni imel drugega dela ali kadar si je hotel privoščiti urico odmora. Zdaj pa nas bo beseda popevka vedno spomnila na okrvavljeno telo mladega pevcu in na revolver, ki je ležal ob postelji na tleh.

Zakaj se je ustrelil? Ali res samo zato, ker njegova popevka ni dosegla takega uspeha, kot je pričakoval? Morda so se res dogajale kake nepravilnosti ali pa so bili mladi ljudje v razsodišču (z razsodiščem strokovnjakov vred) dejansko bedaki, vendar nam zdrava pamet pravi, da to še ni razlog, da bi napravil 28-letni fant konec svojemu življenju. Saj bo še toliko festivalov in bil je sposoben zložiti in zapeti še toliko pesmi. Zakaj je torej obupal?

V obup ga je vrglo razočaranje, ki je posledica hedonističnega pogleda na svet — da smo rojeni samo za uživanje in da je v uspehu, v čim hitrejšem in čim večjem uspehu ves smisel življenja.

SPORAZUM LEVE SREDINE IN TRŽAŠKI SLOVENC

Svet Slovenske skupnosti nam je poslal v objavo naslednjo izjavo o sporazumu s strankami leve sredine (Ured.):

Svet Slovenske skupnosti smatra za svojo dolžnost, da seznani volivke in volivce Slovenske skupnosti ter slovensko javnost s tistimi točkami sporazuma s strankami leve sredine, ki zadevajo pravice in koristi slovenske manjšine na Tržaškem.

Slovenska skupnost in stranke leve sredine so 18. januarja 1967 sklenile sporazum, ki je političnega, splošnega in upravnega značaja. V političnem delu sporazuma se stranke leve sredine in Slovenska skupnost sklicujejo na sporazum, sklenjen leta 1965. Ta sporazum tvori bistveni del sedanjega, ki prejšnjega izpopolnjuje in dopolnjuje. V obeh sporazumih se stranke leve sredine obvezujejo, da bodo vodile demokratično politiko do slovenske narodne manjšine. Zadnji sporazum predvideva, da bo eden od namestnikov pokrajinskih odbornikov svetovalec Slovenske skupnosti, ter da bo Slovenska skupnost lahko zahtevala, da bo njen svetovalec postal odbornik, če bi preosnovali sedanji tržaški občinski odbor.

SPLOŠNI DEL SPORAZUMA

V splošnem delu sporazuma so stranke leve sredine sprejele nekaj važnih točk glede zaščite slovenske zemlje in zadevnih gospodarskih koristi.

Razlaščevanje je krivično tudi zato, ker je prizadelo male posestnike, ki so jim vsiljevali zelo nizke cene. Sporazum zato določa, da se bo moral EPIT v bodoče pogajati z lastniki za pravično odkupno ceno in se bo lahko poslužil razlastitve le v izrednih primerih za izključno produktivne namene.

V sporazumu je dalje rečeno, da bo morala biti morebitna razširitev EPIT-a v skladu z medobčinskim regulacijskim načrtom. O razširitvi bodo torej odločale prizadete občine, v našem primeru dolinska, tržaška in miljska občina, ki bodo lahko industrializacijo in z njo povezane razlastitve sprejele ali odklonile, in ne EPIT ali kdo drugi samovoljno.

Delegacije strank so tudi izrazile mnenje, da EPIT ne bi smel razlaščati zemljišč za gradnjo hiš in naselij.

Ker zakonodaja, ki ureja EPIT, po mnenju Slovenske skupnosti ne odgovarja sedanjim razmeram in je za Slovence krivična, je bila v smislu sporazuma ustanovljena posebna komisija z nalogo, da celotno vprašanje preuči in do 31. marca t. l. predloži svoje zaključke.

Sporazum tudi predvideva, da se bodo stranke leve sredine zavzele za pripravo in

izdajo novega boljšega zakona o razlaščevanju.

Slovenska skupnost pripominja, da predvideva prejšnji sporazum s strankami leve sredine, da morajo biti zaščitene narodne značilnosti naselij tržaškega ozemlja, izvzemši naravno gibanje, izhajajoče iz gospodarskega in socialnega razvoja. S tem so se stranke leve sredine že leta 1965 obvezale, da bodo napravile konec umetnemu spreminjanju etničnega značaja naših krajev.

Dalje so se stranke leve sredine v zadnjem sporazumu obvezale, da bo takoj razpisan natečaj za stalna mesta na slovenskih osnovnih šolah in bodo objavljeni odlok o ustanovitvi slovenske enotne srednje šole na Proseku ter odloki, ki bodo določili organik za slovenske enotne srednje šole. Za reševanje vprašanj slovenskega šolstva je bila ustanovljena posebna komisija.

Stranke leve sredine in Slovenska skupnost so sklenile, da bo Slovensko gledališče postalo javno-pravna ustanova s svojim statutom in upravnim ustrojem.

Dalje bodo stranke leve sredine določile svoja stališča in obveznosti glede naslednjih vprašanj, ki zadevajo problematiko slovenske narodne manjšine: uporabe slovenščine med državljani slovenskega jezika in javni ustanovi, kvalifikacije osebja in javnih uradov za vzdrževanje odnošajev z državljani slovenskega jezika, ureditve slovenskih otroških vrtcev, osnovnih in srednjih šol in glede ustanovitve strokovne trgovinske šole in strokovne industrijske šole do meseca septembra 1967, glede toponomastike, glede prispevkov slovenskim kulturnim, športnim, rekreativnim in dobrodelnim organizacijam ter glede zaščite pred žalitvijo narodnostnih manjšinskih skupin.

POKRAJINSKI UPRAVNI SPORAZUM

Pokrajinski upravni sporazum med strankami leve sredine in Slovensko skupnostjo predvideva uresničitev naslednjih ukrepov, ki pobliže zanimajo slovensko manjšino:

okrepitev urada za stike z javnostjo z osebjem, ki bo popolnoma obvladalo slovenski jezik; tiskanje »Pokrajinskega vestnika« tudi v slovenščini; lepljenje pokrajinskih plakatov v slovenščini; pri sprejemanju novih uslužbencev bodo komisije upoštevale znanje slovenščine; v mesecu po umestitvi novega pokrajinskega odbora bo razpisan natečaj za štiri stalna mesta tehničnih asistentov na slovenskem znanstvenem liceju; oprema konferenčne sobe in urada ravnatelja na isti šoli; dopolnitev organika na slovenski trgovski akademiji z razpisanim natečajem za no-

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

♦ NEDELJA, 2. februarja, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše: »V pušavi in goščavi«. Roman, napisal Henrik Sienkiewicz, prevedel Franc Vodenik, za radio dramatisiral Joško Lukeš. Peti del; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj...; 15.00 Sanremo 1967; 15.30 »Krinka in obraz«. Groteska v treh dejanjih, napisal Luigi Chiarelli, prevedel Martin Jevnikar, Igra Radijski oder, režira Jože Peterlin; 17.15 Obisk v diskoteki, pripravil Janko Ban; 18.15 Iz pesniških gajev: »Giosuè Carducci«, pripravil Franc Jeza; 20.30 Mikula Letič: »Kranjski klobasi«, sonetni venec. Recitira Ervart Martinuzzi, uvodne besede Rada Rauberja; 20.50 Deset minut z ansambлом »Zadovoljni Kranjci«; 22.10 Pustni ples s pevko Alenko Pinterič in s skupino »5 Fans«.

♦ PONEDELJEK, 6. februarja, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za srednjo šolo); 12.10 Brali smo za vas; 13.30 Priljubljene melodije; 17.25 Radio za šole (oddaja za srednjo šolo); 18.00 Odvetnik za vsakogar, pravna posvetovalnica; 19.10 Prof. Rafko Vodeb: »Kaj vemo o grobu in ostankih sv. bratov Cirila in Metoda«; 21.00 »Pustne šege in navade«, pripravil Franc Jeza; 21.30 V plesnem ritmu.

♦ TOREK, 7. februarja, ob: 12.00 Mikula Letič: »Kranjski klobasi«, sonetni venec; 12.20 Deset minut s skupino »Zadovoljni Kranjci«; 17.20 Italijanska po radiu; 17.35 Glasba za vaš transistor; 19.10 Plošče za vas, quiz oddaja; 20.35 Sergej Prokofjev: »Igravec«, opera v štirih slikah; 22.50 Črni cvet, jazzovska revija.

♦ SREDA, 8. februarja, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Pomenek s poslušavkami, pripravila Mara Kalan; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 17.25 Radio za šole (oddaja za prvo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 19.00 Ansambel »The Lettermen«; 19.10 Higiena in zdravje, pripravil dr. Rafko Dolhar; 19.25 Samospevi in zborovske pesmi na besedila Franceta Prešerna; 20.35 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.20) Misli in nazori.

♦ CETRTEK, 9. februarja, ob: 11.50 Glasbila in barve; 12.00 Za smeh in dobro voljo. Besedilo Danila Lovrečiča; 17.20 Italijanska po radiu; 17.35 Glasba za vaš transistor; 18.30 Jugoslovanski skladatelji; 18.50 Skupina tamburice »Sokadija«; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše. Pripravila Krasulja Simoniti; 20.35 »Marie Octobres«, drama v dveh dejanjih, napisali Jacques Robert, Jul'ien Duvivier in Henri Jeanson, prevedel Bruno Hartman. Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu, režira Branko Gombač; 22.35 Slovenski solisti. Pianist Marijan Lipovšek. Blaž Arnič: Slike iz mladosti.

♦ PETEK, 10. februarja, ob: 11.40 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 12.10 Med tržnimi stojnicami; 13.30 Glasbeno potovanje okoli sveta; 17.25 Radio za šole (oddaja za drugo stopnjo osnovnih šol); 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Slavni solisti v Trstu; 19.00 Moj prosti čas; 19.30 Postni govori: Mons. Jakob Ukmar: »Vera, upanje in ljubezen«; 19.45 Plošče, ki so mladim všeč; 20.35 Gospodarstvo in delo; 21.00 Koncert cperne glasbe.

♦ SOBOTA, 11. februarja, ob: 11.40 Orkestri, lahke glasbe; 12.10 Tržaške ulice in trgi, pripravlja dr. Lojze Tul; 13.30 Semenij plošče; 15.00 Glasbena oddaja za mladino, pripravlja Dušan Jakomin; 16.00 Volan. Oddaja za avtomobiliste, s sodelovanjem Italijanskega Avtokluba; 16.20 Pregled italijanske dramatike; 17.20 »Dialog« — Cerkev v sodobnem svetu; 18.30 Retrospektiva jazz; 19.00 Pojeta: Ornella Vanoni in Ivo Robić; 19.10 Družinski obzornik: »Bolezen v družini«; 20.35 Teden v Italiji; 20.45 Ženski vokalni oktet

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 5. februarja, nedelja: Agata, Ada
- 6. februarja, ponedeljek: Dora, Dorislava
- 7. februarja, torek: Pusi, Ksenija, Neda
- 8. februarja, sredo: Pepelnica, Janez, Vanek
- 9. februarja, četrtek: Polona, Apolonija
- 10. februarja, petek: Dušan, Dušanka
- 11. februarja, sobota: Damijan, Cvetka

Izdajatelj: Engelbert Besednjak • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

Sporazum leve sredine in tržaški Slovenci

(Nadaljevanje s 1. strani)

va mesta; cprema konferenčne sobe in ura da ravnatelja na isti šoli; oprema znanstvenih kabinetov slovenskih višjih šol s potrebnimi inštrumenti; postavitve dvojezičnih napisov na pokrajinskih cestah; ureditev parkirnih prostorov na cesti Milje - Lazaret; preureditev ceste, ki vodi v Mačkovlje z dolinske in miljske strani ter asfaltiranje dela ceste od Potoka do Doline; preureditev in asfaltiranje ceste proti Komnu; asfaltiranje ceste Mavhinje - Cerovlje; preureditev ceste Nabrežina kamnolomi do cone Montecatini; preureditev pokrajinske ceste, ki vodi preko Nabrežine, od ovinka Kosem - Marangon do železnice s postavitvijo podvoza; razširitev ceste Šempolaj z nadvozom pri nabrežinski železniški postaji; preureditev turističnih cest; kanalizacija ceste Sesljan - Nabrežina; katramiranje vseh ostalih pokrajinskih cest; posojila in prispevki kmetovalcem, ki so imeli škodo zaradi vremenskih nepravil, ali zaradi epidemij živine; okrepitev kmetijskih tečajev v slovenščini.

OBČINSKI UPRAVNI SPORAZUM

Občinski upravni sporazum med strankami leve sredine in Slovensko skupnostjo predvideva uresničitev naslednjih ukrepov, ki zadevajo slovensko manjšino:

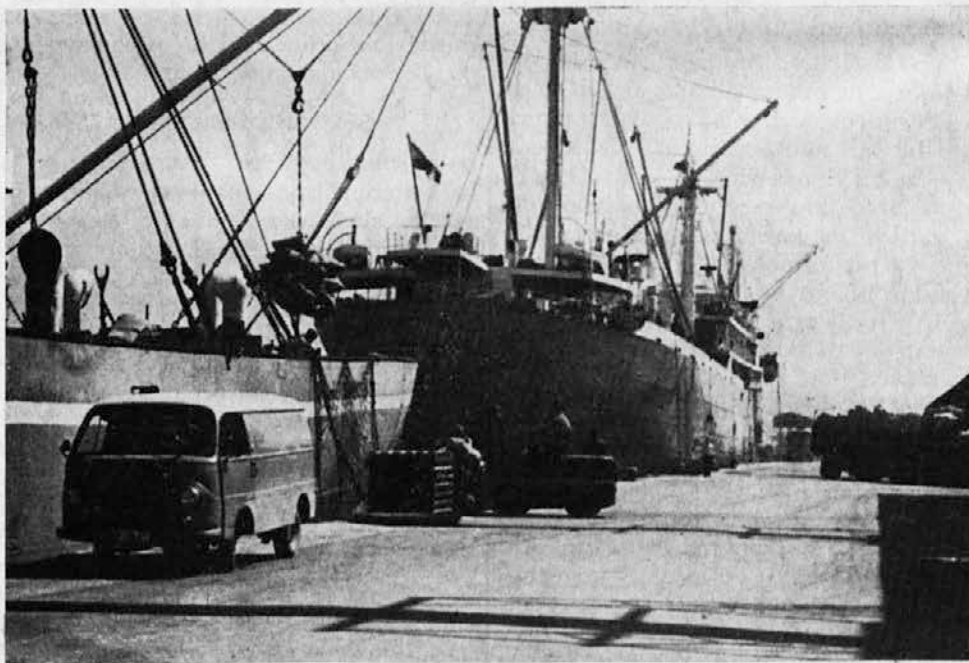
V občinskih izpostavah na Kraški planoti in v predmestjih bodo namestili uslužbenice, ki obvladajo slovenski jezik; tržaška občina bo uredila kemični in fizikalni laboratorij

slovenske enotne srednje šole pri Svetem Ivanu; občina bo uredila prostore slovenskih vrtcev, ki spadajo v pristojnost občine; preuredila bo poslopje za slovenski otroški vrt v Svetem Križu; občinski razglesi v slovenskem jeziku bodo nalepljeni v tistih krajih, kjer živi znatno število Slovencev; občina bo imenovala ulice in trge po slovenskih zaslužnih osebnostih. Poskrbela bo, da bodo delovale na slovenskih šolah zdravstvene asistentke, ki obvladajo slovenščino. Tudi psiho-pedagoška posvetovalnica bo razpolagala z osebo, ki bo dobro obvladovala slovenščino. Dalje bo občina okrepila urad za prevajanje v slovenščino, zaščitila v okviru medobčinskega načrta Kras in njegovo turistično vrednost, uredila številne ceste na Kraški planoti in v predmestjih ter med drugimi zgradila tudi športne naprave v Svetem Križu, na Proseku, Opčinah, v Bazovici in pri Sv. Ivanu.

Stranke pogodbenice se obvezujejo, da bodo v rednih presledkih preverjale, ali so bile obveznosti izpolnjene.

Stranke leve sredine so sprejele še nekaj zahtev Slovenske skupnosti, s katerimi bomo seznanili naše volivce in slovensko javnost, ko bodo postale aktualne. Odposlanstvo Slovenske skupnosti je stavilo na pogajanjih s strankami leve sredine še več drugih slovenskih zahtev, ki jih pa stranke leve sredine niso sprejele, ker so zastopale stališče postopnega reševanja problematike slovenske manjšine v okviru pristojnosti krajevnih in osrednjih državnih organov.

Slovenija si utira pot do morja

Za letošnje leto je napovedana dograditev železniške proge Koper-Prešnica. S to progo, ki bo zaenkrat sicer samo tovorna, bo Slovenija končno povezana s svojim morjem. Pred Kopro kot glavnim slovenskim pristanom se odpirajo široke perspektive. Postal bo slovenska vrata v svet. Slovenske ladje že danes plovejo po vseh morjih in tega dejstva se Slovenci kar premalo zavedamo. V mnogih slovenskih družinah so postala imena daljnih mest: Hong Kong, Singapur, Sydney, Buenos Aires, New Orleans ali New York že domača kakor

imena slovenskih mest. Dozdevno majhni slovenski svet se širi in raste v novo, svetovno dimenzijo in z njo vred se širi tudi slovenski duhovni svet.

Prepričani smo, da ni daleč čas, ko bosta tudi imeni Slovenija in Koper postali domači v središčih svetovnega pomorskega prometa in ko se bo slovensko pomorstvo kosalo s pomorstvom tradicionalnih pomorskih držav, kajti malo je narodov, ki bi tako ljubili morje, kakor ga ljubimo Slovenci, in še manj je narodov, ki bi se bili

(Nadaljevanje na 9. strani)

Pomemben govor ljubljanskega nadškofa:

ODNOSI MED CERVJO IN DRŽAVO

Verski list »Družina«, ki izhaja v Ljubljani, je v zadnji številki (15. 1. 1967) objavil govor, ki ga je imel ljubljanski nadškof Pogačnik na novoletnem sprejemu pri komisiji za verska vprašanja. »Programatični govor«, kot ga imenuje »Družina«, zaradi važnosti in zanimivosti ponatiskujemo v celoti ter opozarjamo zlasti na njegov zaključni del, ki omenja »skupna prizadevanja« Cerkev in države za narodne manjšine zunaj države. (Ured.)

Ko se je kardinal Spellman pri polnočnici blizu Saigona neprevidno zarekel, da je potrebna popolna zmaga orožja — te besede je na sveti dan že omilil in popravil — so mnogi vrhovi Cerkev javno protestirali, ker je to v nasprotju s stališčem koncila. Vsako obliko današnje vojne Cerkev obsoja kot moralno zlo in jo ima za neprimerno orodje in sredstvo za doseg pravičnega in trajnega miru. Mir mora po nauku dobrega papeža Janeza XXIII. temeljiti na resnici, pravici, ljubezni in svobodi. V tem prizadevanju za mir, za konec vojne in za pot poštenih pogajanj in razgovorov je danes vsa Cerkev edina s težnjami vseh miroljubnih narodov in držav.

VSA SLOVENSKA DUHOVŠČINA
ZVESTA CERKVI IN PRIVRŽENA DRŽAVI

Povedal bi rad — kar je bilo že povedano — tudi tole: Vsa slovenska duhovščina, brez izjeme, naši državi ni le dejansko zvesta ali lojalna, kakor pravimo, temveč

je njej tudi s srcem privržena. Zdi se mi, da je to potrebno znova poudariti. Kdor bi jo glede tega samo sumničil, bi ji delal krivico. Pa hvala Bogu, doma ji tega danes nihče ne oспорava. Naša duhovščina hoče spoštovati tudi vse pravične zakone naše sedanje ureditve in jim bo poslušna. Prav tako pa je po svoji mentaliteti enotna, to je, hoče biti vdana in zvesta Cerkvi, in to dejansko in tudi v globini srca, čeprav bi kdo po zunanjih znakih sodil, da je razdvojena. Papež je v svojem odgovoru našemu delegatu dr. Cvrleju poudaril zvestobo jugoslovanskih katoličanov Cerkvi. To velja, upam si trditi, tudi za slovensko duhovščino. Ne sklada se z resnico, če imajo zunaj naše republike nekateri glede tega napačne predstave ali celo predsodke. Nihče od naših duhovnikov si ne želi privilegiranega položaja ali ugodnosti. Pričakujemo in želimo, da se z nami ravna brez osebnih razlikovanj. Naše stanovsko delo vzgaja dobre državljane in upamo, da zaslужimo priznanje, da opravljamo družbeno koristno delo.

Končno nas veseli, da tisti, ki z odgovornostjo vodijo našo usodo, spodbujajo in vžigajo našo nacionalno jugoslovansko pa tudi našo narodno slovensko narodno zavest in da so jim pri srcu tudi pravice in skrbi naših narodnih manjšin zunaj meja

naše države. Isto dolžnost čuti tudi Cerkev na Slovenskem, saj jo posebej nalaga koncil v slovitim 13. odloku. Zato nas na tem področju vežejo skupna prizadevanja za skupne cilje.

Želimo, da bi se odnosi med Cerkvijo in državo vedno ugodneje razvijali. Smo šele na začetku poti. Navedena dejstva in omejene osnove morajo kljub ideološkim razlikam voditi do vedno boljšega soglasja in dobrega sožitja v blagor naše države in v blagor Cerkev.

»Sami ste razčlenili (nadškof je namreč spregovoril po nagovoru predsednika komisije za verska vprašanja Borisa Kocjančiča — op. ur.) preteklega leta, kolikor so zadevali sožitje države in Cerkev v naši ožji domovini. Višek vseh je bil, kakor ste omenili, podpis protokola. V njem je po načelih krščanske etike, ki je za nas nesporno priznani temelj, priznana naša državna ureditev in na načelih svobode vesti in vere ter enakopravnosti temelječi zakoni. Obsojen je po istih načelih protidržavni terorizem. Cerkev je pa od države priznana suverenost nad verniki in verska svoboda, ki je večja kot le svoboda kulta, je zajamčena vsakemu katoličanu posebej, kakor je že z zakonom zagotovljena vsakemu državljanu. Protokol, ki ima značaj bilateralne pogodbe, ni sicer retrospektiven, temveč perspektiven, gleda naprej in po papeževi izjavi, ki jo je dal jugoslovanskemu delegatu dr. Cvrleju, želi biti nekaj

(Nadaljevanje na 9. strani)

27 Pokristjanjenje Slovencev N. II.

Beseda fletna za lepo dekle pride gotovo iz staronordijske besede fletta — spletni si lasi in pomeni torej dekle z lepo spletenimi kitami.

Slovenska beseda žida pa najbrž ni izposojenka iz nemške Seide, ampak še staronordijska izposojenka (od trgovcev) siden, ki so jo prinesli Solvendci še iz pradomovine. Zanimiv je izraz klobuk, ki pride gotovo iz staronordijske besede kollr ali koll (glava) in bog (iz bogna — povezniti, upogniti, prileči se). Leppaklaedi se je imenovala obleka z všitimi drugobarvnimi kosi blaga (torej lepa?), kapa pa pride od staronordijskega izraza kápa, ki je pomenil nekaj plašč z oglavnico.

Blaeja ali blaegja je pomenilo biti slečen ali gol (pa tudi ležati skupaj). Obleči (in obleka) pomeni torej nasprotno od blaeja. Izraz bregeše pride iz izraza braekir (hlače). Čistivci slovenščine so v svoji vnemi zavrgli stari izraz plav in si izposodili rajši izraz moder, v resnici pa je bila beseda plav prvotna slovenska beseda, enako kot rdeč (raud ali rōd), ne pa izposojenka iz nemške blau. Prišla je iz staronordijske besede blaa. Tako smo Slovenci še danes brez izraza za »plavo«, ker beseda modro jo le slabo nadomešča, saj pomeni še nek drug pojem.

Omenimo naj še značilno slovensko narečno besedo kojter za odejo. Ne more biti dvoma, da je staronordijska sestavljanka in pride iz besed koela ali koel (shladiti) in tekr (odeja), torej odeja za hladnejši letni čas.

Izmed mnogih desetih ali morda stotin staronordijskih besed v slovenščini za bolezni, zdravljenje, smrt in telesno nego naj omeni-

mo samo arr — rana, ból (staronordijsko) — bolezen, blid — bled, bóla — bula, bolne — zateči (rana) ali biti bolan, börd — porod, fnatt — vnet, gni — drgniti se do živega (od tega gniti); gris — griža (driska), grob ali gröp — grob, kikhosta (ali hicka) — kihniti, kropp — trup(lo), kúga — spraviti v stisko (kuga), kula — kila, kulknöl — žulj, läka — zdraviti, läkare — lekar, zdravnik; likki — krsta, nedre — doli (nedrje); ont (izg. unt) — hudo, nagr — ranjeno in rak — praskati se (od tega rak); pogreb — paa greb (zagrebsti), slapp — slab, smerte — bolečina (smrt?), strype — zadušiti, povzročiti smrt (strup), syke — usihati, biti bolan; svi — zvijati se; truga — krsta (nosila), itd.

Blazen pride iz skandinavskih besed bli av-sinn — prišel ob pamet, značilna slovenska narečna beseda krumpast (šepast) iz besede krympa (skrčiti se), slepec najbrž iz besede slepe — vleči (ker ga je treba voditi ali vleči za seboj?), zagovor pri boleznih pa od besede sagn — pripovedovati, govoriti.

Urok ima najbrž svoj izvor v besedi uraad (izg. ürod) — nesreča.

Izraz briti se pride iz staronordijskega glagola brytja, lug pa iz izraza laug, ki pomeni tudi vodo za umivanje, kopel pa tudi tople izvire. Beseda brada pride iz staronordijskega izraza bard, brki iz barki, ud iz udd.

Boj in orožje

Iz nekdanjega nordijskega jezika smo ohranili Slovenci tudi na desetine in desetine izrazov za preprosto orožje in boj.

Beseda pograbit pride gotovo od bágr (pograbit, odpor), bitka pa najbrž od besede bita (grizti), torej boj, v katerem so se kar zagrizli drug v drugega.

Na Štajerskem (in verjetno tudi še kje drugje) kričijo fantje, kadar bi radi izzvali pretep, »af biks!«, kar se je navadno zapisavalo »auf biks!«, misleč da je prišel izraz iz nemščine. Ta krik pomeni izziv, naj pokaže nasprotnik pogum, če ga ima, in naj se jim postavi. V resnici ta krik to tudi dobesedno pomeni, ker gre za staronordijski besedi »av-byx, ki pomenita »skoči (ali: pridi hitro) ven!« (av — iz, ven; byx — skočiti, priti hitro ven). To je bil verjetno bojni krik, s katerim so v davnih časih »Solvendci« in drugi Skandinavci izzivali nasprotnika na dvoboje ali na boj, ker se izziv enako glasi tudi v množini. Tudi značilno pretepaštvo slovenskih kmečkih fantov, zlasti med sosednjimi vasmi, je gotovo ostanek nekdanjega skandinavskega veselja do izzivanja na korajžo in dvobojevanje.

Od besede bod (bosti) prideta besedi boj in bodalo (bodež). Zanimivo je, da se je ohranil tudi izraz hod (izg. hud), ki je pomenil dobesedno hud boj, le da so ga potem, ko se je pomen prvotnega izraza hod že začel izgubljati, dopolnili z izrazom boj. Brynja je pomenilo oklep in na to spominja še danes slovenska beseda brinje.

Od glagola bunke pride nabunkati, od butt (büt) pa bat, pa tudi top, zabiti in seveda nabutati. Švedski izraz bössa je nedvomno soroden s slovensko besedo puša in pomeni isto. Kaj je pomenil prvotno, mi ni znano, iz besede dolg (bodalo) pride verjetno potolči, iz dänga zadegati, premlatiti, iz drag pa drog. Iz besede fandan (vrag, sovražnik) je nastal najbrž narečni glagol fen-tati (sovražnika).

Slovenci imamo sicer knjižno besedo zastava, toda v skoro vseh narečjih je trdno zasedrana beseda fana, ki je res lahko izposojenka iz nemške besede die Fahne, lahko pa da gre tudi za besedo iz pradomovine: fani.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Tržaškega

PREŠERNOVA PROSLAVA

Slovenska prosvetna zveza je priredila v nedeljo v Kulturnem domu Prešernovo proslavo. Po kratkem nagovoru predsednika zveze dr. Hlavatja se je začela prava revija pevskih zborov, od katerih je vsak nastopil s dvema skladbama. Goriško so predstavljali zbori iz Ronk, Števerjana, Doberdoba, Dola-Poljan, in iz Štandreža, Tržaško pa zbori iz Doline, Ricmanj, Boljunca, Boršta, Saleža, »Fantje izpod Grmade«, »Prosek-Kontvel« in »Gallus«. Ta zadnji zbor je prvič izvajal novo skladbo Ubalda Vrabca Moj rojstni kraj (besedilo R. Berdona), ki jo je dirigiral sam skladatelj. Na koncu so združeni moški pevski zbori zapeli tri pesmi, in sicer koroško »Kje so tiste stezice«, partizansko »Pesem XIV. divizije« in Vrabčevo »Zdravico«.

Proslava je pokazala, da je zborovsko petje še vedno glavni in bistveni element prosvetnega delovanja in kulturnega udejstvovanja ter zna in more pritegniti široke ljudske množice. Dvorana Kulturnega doma je namreč malokdaj tako nabito polna, kot je bila v nedeljo. Kljub temu pa bi želeli, da bi program Prešernove proslave vseboval tudi kako drugo točko in ne samo zborovsko petje.

† KAREL FERLUGA

Primorski Slovenci žalujejo ob grobu odvetnika dr. Karla Ferluge, ki je umrl v ponedeljek zvečer. Pokojnik je pripadal številu stare tržaške narodno-kulturne garde, ki je v obdobju dveh svetovnih vojn visoko držala plamenico slovenstva v Primorju. Kot vsak tedanji Slovenec je moral iti tudi pokojni Ferluga skozi križevi pot avstrijskega in fašističnega nasilja. A ni ga strlo ne prvo ne drugo. Še v visokih letih je bil mož na svojem mestu, delavec na kulturnem in gospodarskem polju. Pri vsem tem pa ni iskral sebe in bodi zato vzgled mlajšemu rodu.

Ohranili ga bomo v častnem spominu, kot fik v galeriji mož, ki so klesali našo bodočnost!

Dvajsetletnica Radijskega odra

Radijski oder v Trstu, ki igra slušne igre po radiu Trst A, je obhajal v sredo zvečer svojo dvajsetletnico s sprejemom, ki ga je priredil v Hotel de la Ville. Zbralo se je mnogo ljudi, predvsem kulturnih delavcev in predstavnikov raznih ustanov.

Med drugimi smo opazili predsednika deželnega sveta De Rinaldinija, prefekta Cappellinija, deželnega odbornika Stopperja, župane iz Trsta, Nabrežine in Repentabra, pokrajinskega predsednika Savono in škofovega vikarja za slovenske vernike msgr. Škerlja.

Elegantna in velika dvorana je bila polna in razpoloženje je bilo prav prijetno, zlasti tudi po zaslugi gostiteljev, ki so se izkazali prav gostoljubni.

Mnogi gostje so bili zadovoljni, da so lahko končno osebno spoznali igravke in igravce, ki jih tolikokrat slišijo po radijskih valovih in o katerih so si že davno ustvarili svojo predstavo. Zdaj so lahko ugotavljali, če

JUBILEJ

Pred dnevi je obhajala svoj 70-letni rojstni dan obče spoštovana slovenska žena in gospa Ema Tomažič.

Ni potreba, da bi vam predstavljali lik te žene, matere narodnega junaka Pinka, matere tragično preminule hčere in tašče zločinsko umorjenega Stanka Vuka.

Njeno življenje je zgodba trpljenja slovenske matere, ki je žrtvovala za svojo zemljo in svoj rod vse najdražje, kar je imela.

Ne toliko zaradi let, — naj jih še dolgo potrpežljivo nosi —, kakor zaradi njenih žrtev, izražamo plemeniti gospe ob njenem življenjskem jubileju spoštljiva voščila.

Nabrežina:

NOVI VRTEC — NOVOSTI OBČINSKEGA PRORACUNA

Devinsko-nabrežinski občinski svet je na torkovi seji med drugim odobril načrt novega otroškega vrtca v Šempolaju. Načrt je izdelal gradbeni tehnik Miro Petelin iz Nabrežine. Novi vrtec bo stal okrog 23 milijonov lir, ki jih bo občina delno krila s posojilom, delno pa z državnim prispevkom.

Zupan Legiša je nato splošno obrazložil letošnji občinski proračun, ki predvideva 316 milijonov in 611 tisoč lir izdatkov ter okrog 272 milijonov dohodkov, tako da znaša primanjkljaj 44 milijonov in 500 tisoč lir.

Glavne značilnosti letošnjega proračuna so znatno večji izdatki za občinske uslužbenke, katerim namerava občinska uprava bistveno izboljšati prejemke. Druga novost je izdatek 20 milijonov lir za zgradnjo telovadnice, ki jo bodo uporabljali tako učenci posameznih šol kot športna mladina. Proračun dalje predvideva 10 milijonov izdatkov za preureditev športnega igrišča v Nabrežini ter en milijon lir za postavitev spomenika padlim v Nabrežini.

Razprava o proračunu se bo nadaljevala v ponedeljek, 6. t. m. ob 18. uri.

resnični lik odgovarja njihovi predstavi ali ne.

Za dvajsetletnico svojega delovanja je izdal Radijski oder tudi elegantno ilustrirano brošuro na 68 straneh, v kateri je podal pregled nad svojim delom. In človek mora v resnici strmeti, kaj vse je bilo v teh dvajsetih letih že odigrano na Radiu Trst A v slovenskem jeziku, na stotine avtorjev iz svetovne dramatike in zelo veliko število izvirnih slovenskih del, od katerih jih je bilo mnogo napisanih nalašč za radio Trst A.

Dvajsetletnica Radijskega odra je resnično kulturni jubilej, ki se ga lahko veselimo in na katerega smo tržaški Slovenci lahko ponosni, kajti odgovarjal bi mnogo številnejši skupnosti kakor pa je naša manjšina. In največjo zaslugo za to imajo pač tisti, ki so ta oder ustanovili in dolga leta zvesto sodelovali pri njem ter skrbeli za njegov neprestan dvig.

OBČNI ZBOR ŠPORTNEGA ZDRUŽENJA

»BOR«

V ponedeljek je bil v Trstu redni letni občni zbor športnega združenja »Bor«, ki je, kot znano, osrednja in gotovo najbolj reprezentativna ter delavna slovenska športna organizacija na Tržaškem. O delovanju športnega združenja je obširno poročal predsednik Dušan Košuta, ki je med drugim omenil velike težave, zlasti finančnega značaja, s katerimi se mora organizacija boriti tako rekoč vsak dan. Predsednik je dalje omenil veliko priznanje, ki ga je združenje prejelo od osrednjih slovenskih športnih organizacij, to je Bloudkovo nagrado.

Tudi tajniško in blagajniško poročilo poudarja finančne in druge organizacijske težave.

Po poročilih se je razvila živahna razprava, ki sta se je med drugimi udeležila deželni svetovalec dr. Škerk in občinski svetovalec dr. Dolhar. Prvi je poudaril, da njegova politična organizacija od blizu spremlja slovensko športno dejavnost in da se je osebno zavzel, da bi SZ »Bor« prejelo od dežele določen prispevek, kar se je tudi zgodilo, čeprav obljubljena vsota še ni bila izplačana, ker zahteva državni dvor še nekaj dokumentov. Dr. Dolhar pa je predlagal, naj bi združenje priredilo tečaje telovadbe za starejše člane, od česar bi imelo tudi določeno finančno korist.

Po razpravi je bil izvoljen nov odbor, ki mu še vedno predseduje Dušan Košuta.

Beneška Slovenija

TRINKOV KOLEDAR

Našim rojakom sporočamo, da je izšel vsakoletni »Trinkov koledar za Beneške Slovence«. V njem boste našli mnogotere nove zanimivosti o našem očaku Trinku, o naši ožji domačiji in o svetu.

Za danes ponovimo samo kolednikovo voščilo, da bi imeli več volje do umnega in vztrajnega dela na domači zemlji;

več resnične ljubezni do rodne grude in povezanosti do nje;

več samozvesti za dosego jezikovnih pravic v šoli, javnosti in v cerkvi;

več krščanskega razumevanja za te naše pravice od svetnih in cerkvenih oblasti;

to so naše in kolednikove želje za našo ožjo domačijo v letu 1967, kakor nam jih izraža priljubljeni vsakoletni spremljevalec: Trinkov koledar.

Fojda:

POČASI IZGINJAMO

Nazadovanje prebivalstva v vaseh Beneške Slovenije se počasi, a stalno nadaljuje. Zalosten primer je prav občina Fojda. Po štetju iz leta 1951 je znašalo število ljudi v tej občini: 4703. Ob koncu leta 1966 so pa našteali le še 3868 oseb. V petnajstih letih kar 834 manj! Pa je treba od zgornjega števila odšteti še 498 izseljencev, tako da znaša število stalno bivaajočih občanov le še 3371.

Najbolj prizadeti so gorski zaselki. Vas Vile (Costalunga) je imela leta 1951 še 106 prebivalcev. Leta 1961 je padlo število na 52. Danes pa šteje ta vas komaj šest

ZASTOJ NA PREHODIH

Že dalje časa se ponavljajo pritožbe na obmejnem prehodu pri Rdeči hiši zaradi prepočasnega carinjenja in odprave tovarnega blaga. Dolge vrste obloženih tovornjakov postajajo po več dni po vseh ulicah v bližini Rdeče hiše, kar povzroča prevoznikom in lastnikom blaga velikansko škodo. Vse to pa zato, ker je pri carinski postaji nastavljeno premajhno število osebja.

Za odpravo teh hib so goriški prevozniki že lansko leto ustanovili svoje združenje. Vpisalo se je dvajset članov s 34 tovornjaki. Letos šteje to društvo prevoznikov že 51 članov s 73 tovornjaki. Prejšnjo nedeljo so imeli člani združenja letni sestanek, na katerem so razpravljali o nujni potrebi hitrejšega opravljanja carinskih poslov na bloku pri Rdeči hiši. Dogaja se že, da si mnogi prevozniki izbirajo daljše poti preko drugih prehodov, kjer hitreje opravijo ocarinjevanje in si prihranijo na času in denarju. Seveda, v veliko zgubo za goriško gospodarstvo, ki od prevoznitva tudi precej živi.

Odbor prevozniškega združenja je sklenil ustanoviti poseben odsek, ki bo sodeloval z oblastmi, da se dosežejo odločni ukrepi za redno odvijanje tovarnega prometa.

Novi carinski ukrepi za maloobmejni promet in bolj natančne osebne preiskave od srede dalje bodo zastoj na prehodu še povečale. Tu ne bo pomagalo samo zvišanje števila obmejnih uradnikov. V poštev pride tudi predlog, da se na Solkanski cesti odpre blok prvega reda in po možnosti tudi za tovarni promet.

- *Hanalska dolina*

oseb! Že kletu bodo morda v tej vasi le še razpadajoče hiše — brez žive duše.

Podobna usoda preti marsikateremu drugemu naselju v gospodarsko zaostalih gorskih krajih. V občini Fojda je delovalo do zadnjih časov edino podjetje, opekarna. Pred kratkim so pa še to zaprli. Kaj prestaja nesrečnim prebivalcem? Palico v roke in pot v svet!

Kot za ironijo bodo kmalu začeli popravljati občinske ceste. Na nedeljski občinski seji so sklenili, da se popravijo v Ravnah in v Roncih. V Campeju bodo odprli tudi zdravniški ambulatorij, v Ravnah pa se bo uredil vodovod. Ljudje se sprašujejo, ali ni morda vse to že prepozno?

Dreka:

NOVA DELA

Počasi se glede javnih del tudi pri nas nekaj giblje. Sicer smo pa že dolgo let prosjčili in čakali na izboljšanje naših cest. Zdaj se bo pa nekaj zganilo. Država je nakazala osem milijonov in pol prispevka za cesto s Pačuha v Debenje. Zdaj predstavlja ta poljska pot pravi kolovoz. Popravljati jo bodo začeli kmalu, brž ko bo ugodno vreme, vsaj tako pravijo. Dobro bi bilo, če bi pot tudi razširili, da bi postala malo boljša cesta.

Tudi v občinsko središče bodo prišli zidarji. Postavili bodo novo občinsko hišo. Občinski možje so že odobrili načrte za poslopje. Sklenili so tudi, da se bo odprlo v Trinkih začasno delovišče, da se odpomore zimski brezposelnosti.

UČITELJSKI NATEČAJ

V torek zjutraj so se začeli po vsej državi redni učiteljski natečaji za italijanske osnovne šole. Na sporedu je bila italijanska pedagoška naloga z naslovom: »Orišite vrednost, ki jo prisojate šolskim učbenikom in namene, katere bi po vašem mnenju morali imeti ter način njih uporabe, da se dosežejo od šole predpostavljene cilji«.

V goriškem šolskem okrožju se je udeležilo natečaja 262 kandidatov. Nekaj jih je prišlo tudi iz drugih pokrajin. Vseh stalnih učiteljskih mest je pa zdaj na razpolago le 14. Ustni izpiti bodo šele v mesecu aprilu. Po vsej državi se je priglasilo k natečaju nad 100.000 kandidatov. Prostih stalnih učiteljskih mest pa je trenutno na razpolago okrog 7.000

O učiteljskem natečaju za slovenske osnovne šole pa ni za sedaj še nič določenega.

TOMINČEVE SLIKE V LJUBLJANI

Iz Gorice so te dni odpeljali v Ljubljano slike, ki so bile razstavljene na Tominčevi razstavi v goriškem muzeju. Odpeljanih je bilo šestdeset mjestovih del, ki bodo na ogled v Narodni galeriji v Ljubljani. Tam je sprejela v varstvo te umetnine ravnateljica dr. Cevčeva.

Na ljubljanski razstavi bodo poleg goriških in tržaških slik tudi Tominčeve slike iz ljubljanskih zasebnih in javnih zbirk. Vsega skupaj kakih osemdeset platen. Na razpolago bo tudi poseben katalog s članki Franceta Steleta in s prevedenimi članki prof. Morassija in dr. Coroninija.

Razstava bo odprta najbrže že prihodnji teden.

VSE V AVTIH

Prejšnjo soboto je bil vpisan v avtomobilski seznam goriške pokrajine 38.000. avto. Število osebnih avtomobilov stalno narašča. Tablica z izvidno številko 37.000 je bila izdana 7. novembra lanskega leta. V treh mesecih je torej narastlo število osebnih prevozil kar za tisoč enot.

Nekateri menijo, da je povečanje osebne motorizacije znak višje življenjske ravni, predvsem gospodarske. Drugi pa pravijo, da je treba pogledati tudi menične zapadlosti in čemu se nekateri vozijo od hišnih vrat do drugega ogla, včasih brez potrebe ali samo, ker je »nobel« imeti svoj avto.

Pevma:

POGREB

V petek so zvonovi zvonili na zadnji poti pokojnemu Jožetu Mačusu. Po rodu je sicer bil iz Števerjana, več časa je pa prebival v Grojni in je bil kot tak nekaj časa naš faran. Zato je tudi želel počivati na pokopališču v Pevmi. Pokojnik je bil velik invalid, brez obeh rok. Živel je ob pokojnini za civilne invalide. Kljub trpkostim življenja je učakal 66 let. Naj počiva v miru!

Iz Goriške

Vrh Sv. Mihaela:

VANDALIZEM — NEKAJ PUSTA

Prejšnji teden je Slovensko gledališče predstavljalo v tržaškem Kulturnem domu in v goriškem Katoliškem domu zelo uspelo igro o slovenskem božiču. »Ta sveti dan — veseli dan«. Tudi v naši vasi so bili nabiti lepaki z vabili k tej kulturni prireditvi. Te lepake so pa neznanci, morda mladi vaški postopači ali kateri drugi, raztrgali in sežgali. Ne vemo, kaj jih je gnalo k tako nizkotnemu početju. Morda protest proti kulturnim prireditvam, za kakršne se žal današnja mladina noče brigati; bolj jo zanimajo omledne popevke, festivali brez vsebine, kakršnokoli hrupno tekmovanje in podobno.

Naj še dodam, da so vaščani kar osupnilo spričo takega vandalskega početja. Upamo, da se bodo v prihodnje krivci obnašali kot civilizirani ljudje in ne kot potepi ni, ki žalijo in škodujejo naši slovenski skupnosti.

Pri nas je udomačena navada, da vsako leto primerno in po tradiciji obhajamo tudi pustovanje. Tudi letos ga bomo v veselje starih in mladih. Manjkalo ne bo maškar, v sprevodu bosta uganjala burke tudi običajna dva berača in dva »pepelnika«, ki nosita pepel v nogavici; ta dva sta strah in trepet gledavcev. Pustni sprevod gre skozi vso vas. Na koncu pa na »pepelnika« streljajo in bolničarji jima priskočijo na pomoč z zdravili tako, da ju polijejo z vinom.

Po pustovanju se pa staro in mlado zbere ob velikih skledah polnih domačih klobas in ob dobrem domačem vinu. V veselju pričakajo prvi zor bolj puste pepelnice.

Štandrež:

VZGLED SAMOPOMOCI

Delovanje Društva neposrednih zemljiških obdelovalcev v Štandrežu je treba omeniti kot lep vzgled, kako si morejo naši kmetovavci vzajemno pomagati. Društvo, ki šteje 64 članov, je imelo pred kratkim redni občni zbor.

Iz predsednikovega in tajnikovega poročila posnemamo sliko o precej uspešnem društvenem delovanju v lanski poslovni dobi. Odbor si je prizadeval za občinsko tehtnico, za nakup umetnih gnojil, za vinkulacijo stanovanjskih zemljišč. Društvo je kupilo tudi primeren voz za prevažanje živine, ki je proti majhni odškodnini na razpolago članom. Poskrbelo je tudi za popravilo ceste v dvolastniški gozd onstran meje. Navzoči so razpravljali tudi o pravilnem izplačevanju odškodnine proti toči. Najbolje bi bilo, da bi zneske razdeljevalo društvo, ki najbolj pozna razmere oškodovancev. Reševali so tudi vprašanje bolniške blagajne, in o najemninah za izposojene kmetijske stroje in o nevarnostih, ki jih prizadeva financa pri žganjekuhi.

Ob koncu so člani potrdili sedanji odbor in mu s tem izrazili zaupnico za uspešno delo.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Nova številka „Mosta“

Tržaška slovenska revija »Most« je dokončala z novo, dvanaajsto številko tretji letnik svojega izhajanja. Najbrž je ob njeni prvi številki malokdo verjel, da bo prišla do konca tretjega letnika, glede na običajno usodo slovenskih revij v Trstu (in sodobnih slovenskih revij nasploh). Revija se je torej izkazala kot trdoživa in lahko se tudi reče, da je v tem času odigrala že pomembno vlogo v našem kulturnem življenju ter je polno posegla tudi na osrednje slovensko kulturno torišče.

Ta številka prinaša na prvem mestu razpravo »Za enotnost v raznolikosti«, ki jo je napisal Drago Legiša. Razprava je tudi upravičeno objavljena na prvem mestu, ker je po svoji vsebini načelne važnosti. V uvodu navezuje na razpravo »Naši življenjski interesi, naši miti, fraze in navlake«, ki jo je v prejšnji številki revije objavil Bogdan Berdon in ki je vzbudila, kot znano, precejšnjo pozornost, ker se je v njej dotaknil nekaterih naših zelo aktualnih vprašanj, zlasti procesa asimilacije Slovencev na Tržaškem, ki se nadaljuje tudi po vojni, kljub temu, da ni več fašizma, kateremu smo lahko prej dajali krivdo za to.

ANALIZA PROCESA ASIMILACIJE

Drago Legiša analizira proces te slovenske asimilacije in ga izmeri zlasti po upadanju števila otrok v slovenskih šolah na Tržaškem. Enega glavnih vzrokov za velik upad števila učencev v slovenskih šolah na Tržaškem vidi v usodnem razkolu, ki je nastal po sporu med Titom in Stalinom med tukajšnjimi komunisti. Vodstvu italijanske partije in njegovim slovenskim pomagačem se je posrečilo v toliki meri nahujskat slovensko prebivalstvo komunističnega mišljenja proti titovskemu sistemu (ki so ga istili seveda s slovenstvom in z jugoslovansko državo), da so tako zapeljani ljudje množično odpadali od slovestva in jemali svoje otroke iz slovenskih šol.

...Obisk slovenskih šol je po letu 1948 sira-hovito padel v miljski občini, kjer je absolutno gospodovala »Vidalijeva partija«, piše Legiša. »V vasi Elerji v Miljskih hribih so slovenska šolska oblastva pripravila pred začetkom šolskega leta 1952-1953 vse, kar je bilo potrebno, za ustanovitev nove osnovne šole. Vpisalo se je zadostno število učencev, pripravljena so bila učila, šolske klopi, prostor itd.; tik pred začetkom pouka pa so vsi slovenski starši, ki so še pred nekaj dnevi prijavili otroke v slovensko šolo, vpisali iste otroke v italijansko šolo. Ko so jih naši učitelji vprašali, zakaj so tako ravnali, so jim odgovorili: »Bojimo se, da bi zaradi nove slovenske šole prišli pod Jugoslavijo.« Vidalijevi partijski aktivisti so slovensko prebivalstvo v Miljskih hribih tako nahujskali proti Jugoslaviji in posredno seveda tudi proti slovenstvu, da je to slovensko prebivalstvo ob novi razmejitvi leta 1954, ko je del miljske občine pripadel Jugoslaviji, množično zapustilo rojstne kraje in se preselilo v Milje, po večini v lesene barake pri orehu, kjer se je popolnoma poitalijančilo.«

ZELO DOBRA NOVELA

Legiša končno poudarja pravico in dolžnost matičnega naroda, da pomaga naši manjšini v njenem trdem boju za obstanek.

Njegova razprava je v svoji konkretnosti gotovo eden najboljših in najzanimivejših prispevkov te številke »Mostu«, tembolj ker je znal avtor dvigniti vprašanje, ki ga obdeluje, na pravo raven in mu dati tudi pravi, to se pravi širši narodni značaj, ne da bi ga omejeval na vprašanje, »ki zanima (samo) našo manjšino«, kot se to tolikokrat dogaja tako s tem kot tudi z drugimi vprašanji, kakor da slovenskega naroda kot celote sploh več ne zanima, kaj se dogaja na njegovih robovih. Razprava je napisana v lahkem, preprostem in lepem jeziku ter je lahko vzgled, kako se da tudi take stvari obravnavati zanimivo in razumljivo tudi za preprostejše bralce.

Irena Zerjal Pučnik je objavila pretresljivo in napeto napisano novelo »Kar nas na življenje vleče«, ki se dogaja v neki imaginarni pokrajini, ki pa se nam zdi čudno znana. To je pokrajina koncentracijskih taborišč, ki že pol stoletja kazijo Evropo. Marsikdo med nami je že blodil po tej tošasni oskrunjeni pokrajini, v kateri se zdi vse drugačno kakor drugje.

Vsebinska te grozotno-fantastične novele, ki pa je v imaginarno sfero presajena resničnost, je tale: Mlada, noseča žena gre obiskat v taborišče ali v ječo neke v čudno znani in hkrati neznani pokrajini moža, ki je tam zaprt. Vendar ne more govoriti z njim, ker ni dan obiskov, in razen tega se je tisti hip začel lov za nekim ubežnikom. Žena sluti, da je ubežnik njen mož. Ko se vrača, jo popadejo porodni krči in neka usmiljena ženska s črno ruto na glavi — ženske v tej pokrajini so oblečene tako, kakor da vse za nekom žalujejo — jo spravi v svoji koči v posteljo in ji pomaga pri porodu ter ji celo preskrbi zibelko, »tako s srčki«, po čemer sklepamo, da se vsa zgodba dogaja v neki slovenski pokrajini.

Medtem se begunec iz taborišča rešuje pred zasledovalci. Da bi se rešil psov, si sam z britvijo odreže roko do komolca in jim jo vrže, da se zavravajo zanjo. Tako se mu sicer posreči, da se reši v gozd, a tam umrje. Tako ga končno najde mlada žena, mrtvega. »Nad njim je za vedno tulil veter.« Bravcu samemu je prepuščeno, da najde smisel zgodbe. Konec je morda premalo jasan, preveč zavit v nedoločne pesniške stavke, skoraj bi lahko rekli verze, vendar pa je vsa novela značilno delo sodobne slovenske novelistike in neke vrste literarni dokument, ki bo lahko našel svoje mesto v antologiji slovenske literature sedanjih dni.

ZADNJA »TURISTIČNA« IDILA

Bolj bledeča je novela Karla Volka »Počitnice«, ki se dogaja na Siciliji. Tudi ta novela je napisana napol fantastično napol lirčno in je po svoje zanimiva, toda miselno preveč razblinjena in umetniško preveč šibka, da bi nas mogla zagrabit. Je bolj plod intelektualizma kot umetniškega ustvarjalnega gona. Kazi jo tudi nezadostno razvit čut za jezik.

Zanimiva, a umetniško prav tako šibka je fantastična novela Stanka Janežiča »Otok smrti«. Motiv je zelo moderen in privlačen, glede na splošno občutje naše dobe: zadnja dva človeka na zemlji, po nekaki atomski katastrofi, mlad mož in dekle, ki se najdeta na samotnem otoku in med zadnjimi umirajočimi živalmi tudi sama doživljata konec, Adam in Eva v obratnem smislu. Stanko Janežič na žalost ni razvil motiva, dal mu je preveč lirčni značaj in predvsem ga ni znal prežeti z grozo takšne situacije. Zadnja dva človeka na tem svetu, ki čakata tudi sama na smrt, ob umiranju narave okrog njiju... Janežič pa prikazuje to v stavkih kot »Dnevi so postajali pusti... Bila sta prižeta drug k drugemu in sta ostajala hladna... Vse okrog je kraljevala vzneimajoče tuja tišina...« kakor da bi opisoval pojemačo »idilo« med kakšno turistko in kakšnim mladim »domačinom« na kakšnem dalmatinskem otoku. Res škoda za motiv. Od Janežiča smemo pričakovati vse kaj drugega.

Lepa je Janežičeva pesem »Čakam na klic«. Klic — to je smrt.

Primož Možina se v svojih dveh pesmih »Sedanjih čas« in »Življenje« še bori z obliko in jezikom.

ROZANCOVA SATIRA NA DRUŽBO

Marjan Požanc je objavil četrti in peti prizor svoje satirične burke »Paradiž«, v kateri se duhovito norčuje iz določenega okolja, vendar v ključu, ki ga vsak bravec ne more razumeti, kdor namreč ni podrobneje seznanjen z njim. Kot je videti, je ta oblika literarnega izraza pri mlajši pisateljski generaciji zelo priljubljena in tudi uspešna, kot dokazujejo uspehi takih del na ljubljanskih odrih.

Gotovo vsak bravec »Mosta« pa gre najprej brat »Pomenke Roka Potrebujža«, v katerih si Rok privošči ljudi in razmere na levo in desno, brez hudobije, pač pa s krepkim, polnokrvnim humorjem, ki prehaja tu pa tam tudi v ostro satiro. V tem Roku vidimo dokaz, da vendarle tudi danes še obstoja slovenski humor in ne najbolj slabokrvne vrste. Rok Potrebujž je duhovit in zna sijajno mešati dozdevno naivnost in vsakdanje argumente z našimi javnimi, splošnimi zadevami ter z na videz nedolžno ironijo biča razne naše napake, nedoslednosti in čudaštva. Seveda dregne včasih z vso nedolžnostjo v živo. Tem bolje, si misli Rok Potrebujž.

Za primer samo dve vrstici iz pomenka, ki ga ima Potrebujž s svojo Somalijo: »In z Rankovićem, kako misliš, da je?« »Kolesariti se uči, kakor pravijo.« (Ranković je namreč bivši delodajavec njunega sina.)

TEŽNJE ALI SLABA PREBAVA?

Dušan Božič se je v daljšem članku »Smeri sodobnega političnega razvoja« lotil obravnavanja sodobne svetovne politike, v smislu, kot kaže naslov. Naloga je za en sam članek seveda več kot ambiciozna in zato se pač ni čuditi, če beremo v njej tudi takšne stavke »Značilne za današnjo dobo so težnje, ki se pojavljajo tako v posameznikih kot v družbah oz. družbenih slojih. Te težnje so torej individualnega kakor tudi družbenega značaja.« Človek mora pri tem pomisliti, v čem bi torej Božič odkril vzroke za dogajanje preteklih zgodovinskih dob, če takrat niso bile značilne težnje. V slabi prebavi ali v dolgočasju?

Boris Podreka je objavil zanimiv esej »Kontinuiteta Maxa Fabianija«, v katerem nam pokaže tega našega velikega arhitekta v njegovem dozdevnem ustvarjalnem protislovju.

Pozdravili smo članek »Gospodarsko-socialni položaj Beneške Slovenije«, ki ga je napisal Marjil Lavrenčič, ki nam je spet nekoliko bolj približal realnost te naše dežele. Članek našteva tudi čisto konkretne ukrepe, ki bi jih bilo treba podvzeti v prid Beneških Slovencev.

V članku »Zakaj mistificirati probleme?« se R. Z. ukvarja s položajem v Jugoslaviji, M. R. pa komentira neke Vidmarjeve zapise: »In kakor Tertulijan tudi Vidmar veruje, čeprav je glede na svojeglavo stanje stvari njegova vera skorajda nesmiselna«, piše. »Kronist« komentira nedavno srečanje glavnega urednika vatikanskega dnevnika s slovenskimi tržaškimi intelektualci.

Taka je zadnja številka »Mosta«. Kvalitetna sicer, a kaže še preveč akademsko vzvišen odnos do življenja in njegovih problemov. F. J.

Knjižni dar celjske Mohorjeve družbe

Tudi v Trstu so v prodaji v slovenskih knjigarnah letošnje knjige družbe Svetega Mohorja v Celju. Poleg koledarja je izšla povest Ivana Matičiča »Rezinka« kot 117 zvezek Slovenskih večernic. Povest je zajeta iz življenja na Notranjskem. France Lipičnik je objavil med letošnjimi knjigami celjske Mohorjeve družbe »Narodopisne črtice« o starih slovenskih navadah. Napisane so v obliki zgodb, ki se dogajajo v Savinjski dolini. Dr. Jože Zitnik je napisal širšim slojem namenjeno knjigo »Rak, bolezen naših dni«.

Znani slovenski teolog in filozof dr. Janez Janžekovič pa je izdal pri Mohorjevi družbi knjigo »Smisel življenja«, ki šteje 296 strani. V njej prikazuje s krščanskega svetovnega nazora filozofijo o resnici, o izkustveni znanosti, o smislu življenja in o človeku ter o njegovem mestu v vesolju.

V koledarju je med drugim zanimiv prispevek o slovenskih osebnih imenih in družinskih priimkih, povzet po člankih zgodovinarja dr. Franca

Kosa. Eden izmed člankov razpravlja tudi o stoletni priključitve Beneške Slovenije k Italiji. Slikarsko je opremil koledar znani slikar Stane Kregar, uredil pa ga je dr. Stanko Cajnkar.

MLADINSKA POVEST »TURNIR«

V knjižnici »Sinjega galeba«, ki jo izdaja založba »Mladinska knjiga« v Ljubljani, je izšla mladinska povest »Turnir«, ki jo je napisal znani gledališki režiser in slavist Mirko Mahnič. Zgodba povesti »Turnir« se dogaja še pred vojno. Prikaže nam življenje dveh fantov v letoviškem kraju neke na Gorenjskem, kjer obstaja velik prepad med gospodo in preprostimi domačimi ljudmi. Fanta spoznavata odnose med ljudmi, izkoriščanje in človeške grdobije ter si skušata ohraniti vrednote mladih ljudi: ponos, vztrajnost in odpornost proti okolju, ki jima je sovražno. Zgodba je napisana sočno in zanimivo. Knjigo je opremila Nadja Furlan, ilustrirala pa Melita Vovk-Stih.

GOSPODARSTVO

Človeštvo zunaj Evrope se prehitro množi

Ce hočemo razpravljati o prehrani človeštva, moramo stalno imeti pred očmi naslednjo številčno sliko, ki nam pokaže, koliko ljudi je na svetu in kako so naseljeni po raznih predelih sveta. Številke o ljudeh pomenijo milijone. Npr. pri Evropi vidimo pod letom 1937 št. 562, kar pomeni, da je bilo leta 1937 v Evropi 562 milijonov ljudi. Celotna slika pa je taka-le:

Leta	1937	1964	1980	2000
Evropa	562	668	738	836
Amerika	264	446	601	871
Azija	1139	1845	2434	3444
Afrika	166	304	434	678
Oceanija	11	17	23	32
celi svet	2142	3280	4230	5861

Iz navedenih števil razvidimo, da je bilo v Aziji l. 1837 malo več kot dvakrat toliko ljudi kot v Evropi, a da so se v zadnjih 30 letih mnogo bolj hitro množili in zato jih je danes trikrat več kot Evropejcev, že pred letom 2000 pa jih bo več kot štirikrat toliko. Sploh se Evropejci množijo najbolj počasi od vseh človeških ras.

Sorazmerno največ hrane potrebujemo in porabimo Evropejci. Ostale rase so bolj skromne in za redno življenje in delo ne potrebujejo toliko hrane kot mi. A nekaj

STOTISOČAKI

Zakladni minister Colombo je v soglasju z vlado predložil senatu načrt za izdajo bankovcev po 100.000 lir. Predlog bo bržkone sprejet. Vlada ga utemeljuje z izdajo podobnih bankovcev v drugih državah in ker da je potreben za mednarodno trgovanje.

Naši največji bankovci so po desetisoč lir, v drugih državah pa tudi ne dosegajo višine 100.000. Zato so nekateri trgovski krogi mnenja, da bodo stotisočaki odveč.

Potoki mleka po milanskih ulicah

V Milanu so protestirali producenti mleka proti prenizki ceni mleka pri hlevskih vratih. Protest je bil nenavaden, saj so razlili po ulicah nad 100 hl mleka. Protest proizvajalcev dosedaj ni privedel do uspeha, je pa prisilil oblasti, da se z zadevo pečajo in iščejo rešitev. Zadeva pa je naslednja:

Milan porabi letno okoli 600.000 hl mleka. Vse mleko gre skozi mlečno centralo, ki je last mesta. Ta prodaja mleko po 130 lir in ima pri tej ceni po 15 lir izgube pri vsakem litru. Letna izguba znaša torej skoraj eno milijardo lir.

Centrala dobiva mleko od živinorejcev, katerim ga plačuje še toplo po 70 lir za liter franko vrata hleva. Torej dobi prodajalec za liter mleka toliko, kolikor stane kašica kave, ali en listek na tramvaju.

Sicer je res, da pridejo k temeljni ceni 70 lir za liter še neke doklade, in sicer 5 lir za prevoz, ena lira in pol, če je mleko iz hleva, v katerem ni jetike, druga lira in pol za ohlajenje toplo namolženega mleka

je potrebujejo. Če pa je že sedaj med njimi lakota najbolj pogost gost, kako bo jutri, kako bo čez 25, čez 50 ali čez 100 let? Najbrž bo lakota oziroma strah pred njo tisti kruti bič, ki bo vsilil človeštvu duha spravljalosti in solidarnosti, da si bomo postali res bratje.

PRIZNANJE NASLOVA ZLAHTNIM VINOM

Državni odbor za priznanje imen zlahtnim vinom po izvoru je dosedaj obravnaval 62 vlog, od katerih jih je 39 odobril, 19 zavrnil in 4 so še v obravnavi. Pričakuje pa obravnavo nad 30 novih vlog.

Odboru je do sedaj predsedoval prof. Dalmasso, ki pa je zaradi starosti odstopil. Na njegovo mesto je bil izbran senator Desana.

Istočasno je bila izbrana komisija za briška vina in za Caldaro iz Južnega Tirola. Predseduje ji prof. Cosmo, člani pa so poslanec Prearo, dr. Barocas, dr. Marescalchi in dr. Visani.

Žešla je italijanska ampelografija

Ko smo pred par leti v našem listu poročali o vinogradništvu v Rusiji, smo omenili kot zanimivost, da Rusi še nimajo svoje ampelografije, dočim jo imajo Gruzini in Armenci, dva majhna naroda pod oblastjo Rusije. Takrat smo omenili, da tudi Italija še nima svoje ampelografije, a da jo pridno sestavljajo ter da se s tem delom pečajo skoraj vsi vidnejši italijanski vinogradniški izvedenci, od starega in zaslužnega prof. Dalmassa pa do mlajšega in danes že svetovno znanega prof. dr. Cosma, katerega lahko prištevamo med prijatelje našega briškega vina, pa tudi Slovencev.

Ampelografijo je izdalo ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo. Je v celoti 5 debelih knjig, v katerih je obravnavanih 221

Iz Gorice

GOSPODARSKA KONFERENCA

Ko so se končale v občinskem svetu razprave o prosti coni in o vseh gospodarskih vprašanjih, ki so z njo v zvezi, so svetovavci sklenili, naj se skliče splošna gospodarska konferenca. Udeležili naj bi se je vsi prizadeti trgovski krogi in gospodarski strokovnjaki. Zbrali naj bi se na ta posvet že v mesecu juniju.

Potreba tega sestanka je vsem jasna, ker se je prosti carinski pas le začasno podaljšal. Ko poteče rok, pa se ne bo več obnovil, ker prevladuje v Rimu in tudi v Vidmu mnenje, da bi se moral v nekaj letih že utrditi gospodarski položaj naše pokrajine. Take ugotovitve so pa neosnovane. Samo z bencinom, sladkorjem in likerji se ne bo dvignilo naše gospodarske stanje. Odprta so še vprašanja livarne SAFOG, avtoceste Gorica - Villesse, vojaških služnosti, carinskega poslovanja in vseh dejavnosti, ki bi Gorico pomaknile nekoliko bliže k mednarodnemu poslovnemu prometu.

Zato je prost razgovor na gospodarski konferenci nujno potreben. Samo sklicati jo je res treba in se zanjo dobro pripraviti.

različnih trtnih sort. Njihov popis še povdarijo prekrasne fotografije in slike. Vse sorte so podrobno opisane, kar je za posebno ampelografijo nujno potrebno. Sestavljalci pa se samo z opisom niso zadovoljili in so vsako posamezno sorto tudi ocenili po njenih rastlinskih značilnostih, pa tudi po njenih dobrih in slabih straneh, ki se pozneje javljajo kot dejavniki pri ocenjevanju gospodarskega pomena raste.

S tem je bil presežen navadni okvir ampelografije in so stopili v območje ampelologije, novonastajajoče vede, ki nam bo morala odgovoriti na glavno vprašanje: Kje, kdaj in kako saditi posamezne sorte in kako jih negovati, da bodo posamezne trtne sorte dale čim več in čim boljšega vina? Ta vprašanja kažejo, da ima ampelologija pred seboj zelo široko znanstveno torišče.

Dokler pa ampelologija ne bo rešila teh problemov, bo ampelografija služila za nekakega vodiča vinogradništva v Italiji in to

Naročnike, ki še niso poravnali naročnine, opozarjamo, naj to store čimprej. Poravnajo jo lahko ali na upravnem listu ali po poštni položnici, ki jo dobe na vsakem poštnem uradu.

Uprava

ne samo s splošnimi smernicami, marveč tudi v porameznih primerih, saj je skoraj za vsak predel Italije izdelan poseben trtni izbor.

Ampelografijo je zaključil 5. zvezek, ki je izšel pred nekaj tedni. Večji del tega zvezka zavzemajo kazala, ki so zelo podrobna, saj je navedenih za sorto Nebbiolo kar 84 različnih imen, pod katerimi jo poznajo (sinonimi).

Spomini iz prve svetovne vojne

■ ■ ■ 35 ■ ■ ■ ■ ■ V RUSKEM UJETNISTVU ■ ■ ■ ■ ■ Inž. J. R. ■ ■ ■

»Jaz osebno nisem nikdar prisegel. Dva-krat je to preprečil srečen slučaj, da nisem bil prisoten med prisegovanjem, enkrat nisem izgovarjal besed prisege in sem v žepu držal figo, za četrtič pa je bolje, da vam ne povem, kako sem prisegel. Torej imam glede prisege popolnoma mirno vest. Omenil bi pa, da velja samo tista prisega, katero se da prostovoljno in ne prisiljeno. Slovanski vojaki pa niso prostovoljno prisegli Avstriji, marveč ker so jim tako ukazali. Pa čeprav bi nekateri tudi prostovoljno prisegli Avstriji, ta prisega ne velja, ker ni moralna. Kako bo moralna prisega, s katero daš nekomu palico v roke, da te bo z njo tepel? Zato prisega Avstriji ne obvezuje nobenega avstrijskega Slovana.«

Zopet se je oglašil prejšnji debater: »Res lepa morala, če se prisega kar tako meče v koš. Pa tudi z zatiranjem Slovanov ni vse tako, kot se hoče slikati. Kje pa je tisto zatiranje? Mi na Moravskem ga nismo nikdar občutili.«

Takrat sem odgovoril, da sem od Čehov na Dunaju mnogo slišal, kaj Nemci delajo z njimi, še več pa, kaj delajo Madžari s Slovaki oziroma Slovenci. Osebno pa poznam naše slovenske razmere. V Gorici smo imeli samo nemške srednje šole vse do l. 1910, ko so si Slovenci ustanovili zasebno slovensko gimnazijo, ki je štela že prvo leto v prvem razredu toliko dijakov, da je bila potrebna sporednica. Še več se jih je vpisalo drugo leto, zato pa toliko manj v nemško. Ko je bila potem slovenska gimnazija poddržavljena — a oblastem je bilo potrebno šele dokazovati, kako je potrebna — je ves slovenski naraščaj šel na slovensko gimnazijo, nemška pa se je posušila. Z nemškimi šolami so prišli v Gorico tudi nemški profesorji z družinami.

Višji uradniki so seveda bili v mnogih uradih Nemci. Najhujše pa so Nemci paševali na železnici. Tako je na goriški severni ali državni postaji gospodoval kot postajenačelnik neki Wieser, ki ni niti za težaška dela najel domačih slovenskih brezposelnih delavcev, marveč je poklical nemške delavce s Koroškega. Ti so zopet pripeljali s seboj svoje družine s kopico otrok. Za te so bile potrebne šole in nemška borbena organizacija »Schulverein« je seveda takoj sezidal poslopja za nemške šole in stanovanja nastavljenih. Tako je nastala čez noč dobro obiskvana nemška ljudska šola na državni postaji.

Tako in še drugače je avstrijska nemška uprava ob sodelovanju borbenih organizacij »Schulverein« in »Südmark« gradila »die Brücke zur Adria«, most na Jadran. A ta most bomo s to vojno temeljito razdrli, zgrajena poslopja pa bomo že znali uporabiti. Rožnata bodočnost nas čaka. A prej moramo germanski in madžarski pošasti streti glavo. Ne bomo jim več hlapčevali, sem zaključil.

Takrat se je z dvorišča oglašil hreščeči glas stražnika v vojaški uniformi s sabljo ob strani: »Na rabotu, na rabotu!« Češki učitelji so šli z drugimi vred na polje, jaz pa v rastlinjak. Vsedel sem se k tehtnici in mislil na čudno razpoloženje čeških učiteljev, katerega si nisem mogel tolmačiti. Tako črno-rumeni Čehi niso, saj sta to pokazala polka 28 in 102, ki sta v celoti dezertirala in eden celo z godbo na čelu. Tu je nekaj zadaj. Bom že zvedel. In začel sem tehtati, prilivati vodo in obirati suhe liste. Opazil pa sem, da gleda tudi danes oni ženski obraz skozi okno. Pojdi se solit, sem si mislil. Delal sem naprej.

Ko je ostalo samo še kakšnih 5 loncev za

kontrolno, pride v rastlinjak postrežnica Jerina in mi izroči na brisačo zloženo drugo brisačo, 4 žepne rute, eno pol-rokavico za umivanje, glavnik, zobno ščetko s pasto in 2 kosa toaletnega mila: vse močno, močno parfimirano. Kaj to pomeni? Saj ravnatelj še ni prišel iz Kišineva, da bi kaj takega prinesel. V Todoreštih pa takih reči ni mogoče kupiti. Jerina pogleda na okno in najbrž je od tam dobila kakšen migljaj: položila je vse poleg tehtnice in šla. Jaz sem za njo rekel »spasibo«.

Duh parfuma je bil skoraj premočan. Pogledal sem v okno in opazil smejoči se obraz barinje. Malo sem se poklonil z glavo, potem pa pridno nadaljeval svoje opravilo. Ko sem končal, sem dar zavil v brisačo kot zvitek in odnesel v sobico. Celo zvitek sem vtaknil v nahrbtnik. Sonce je že skoraj zašlo in delavci so se morali kmalu vrniti domov. Šel sem iz sobice in se malo ustavil na pragu hiše. Kje sem imel do sedaj oči? Pred našo hišo je bil sadni vrt, takoj za ograjo. Izgledalo je, da so vse hruške, vzgojene nizko, najbrž cepljene na kutino. Drevesa so bila zanemarena, polna listnih uši. Koliko so stara?

Opazoval sem vsakoletni prirast in tako prišel do zaključka, da morajo imeti 7 ali 8 let. A čudno, na drevesih, katera sem lahko bolj pregledal, nisem opazil niti enega ploda. Ali so jih že pobrali? Imajo li tako zgodnje sorte? Nisem verjel. Bolj kazno je bilo, da niso nič zarodila ali da je cvetje pobrala kakšna slana. Bom že zvedel. Vhod v sadovnjak pa je bil pred »nabljudateljevim« stanovanjem.

Ravno takrat je »nabljudatelj« prišel iz hiše in se vsmeril proti meni. Ko sva prišla skupaj, mi je nekaj rekel, a nisem vsega razumel. Razumel pa sem toliko, da bo drugi dan ob 7. uri zjutraj prišel po mene in da me bo vpeljal v opazovanje aparatov meteorološke službe, katero bom moral drugi dan prevzeti.

(Dalje)

Pokristjanjenje Slovencev

(Nadaljevanje s 3. strani)

Znamenita slovenska beseda gradec, ki je pomenila našim prednikom utrdbe ali gradove na gričih, je zelo verjetno stara nordijska beseda herad, ki je pomenila vas (ali morda utrjeni del vasi); v stari islandščini, ki predstavlja najstarejšo obliko zapisanega staronordijskega jezika, pa je pomenila tudi zasedanje sodišča ali vaškega starešinstva. V času zelo redke naseljenosti je seveda pomenil tudi herad že veliko naselbino in središče civiliziranega življenja, kupčije in prava, pa tudi jedro obrambe. Trdnjava v Oslu se je imenovala nekdanj Óslóar-herad (danes Aker), in krajevna imena na-herad so obstojala tudi še drugje. Najdemo jih tudi v sagah.

Poglarvar herada se je imenoval herse, od tega pa pride verjetno slovenska beseda hršiti se (obnašati se grozeče ali bojovito).

Beseda truma pride iz nordijske truma ali hertruma (bojna truma), hrum pa pride iz hljóm. Pozneje bomo videli, koliko drugih staronordijskih besed se je ohranilo v slovenskem svetopisemskem jeziku, ki je najbolj ohranil svoj starinski značaj.

Iz staronordijskega glagola hlaupa (skočiti, priteči, napasti) je slovenska beseda hlapec. Prvotno je pomenila pravzaprav »boj-

ni hlapec«, kot tudi še dosledno v starih slovenskih ljudskih baladah in romancah, npr. v pesmi »Ravbar«:

... Glas gospodov hlapce kliče,

osemnaiste svoje Čiče:

Zor je, zdramši se zdvigajte,

brze konjče napajajte, jih sedlajte, obrzdajte,

koj na vojsko napravljajte...

... Hlapci konje zasedali,

pa vsi ročno zadirjali.

Prej se konjica ne ustavi,

še pri zeleni Savi...

Hlapci so bili najbrž stalno oboroženo spremstvo poglarvarjev in bogatih svobodnih kmetov, toda kadar ni bilo vojne, so morali goťovo poprijeti za delo na posestvu in skrbeti zlasti za konje in košnjo. Pozneje, ko je pri Slovencih zaradi izgube narodne neodvisnosti, v času dolge tuje oblasti, izgini-la višja plast in je propadel tudi stan svobodnih kmetov, se je zreduciral pojem hlapca na tisto, kar pomeni danes. Lahko bi se reklo, da je z gospodom vred propadel tudi hlapec. Prvotni pomen besede hlapec pa je bil zelo verjetno precej drugačen in je pomenil moža, ki je bil vedno pripravljen, da pospremi gospodarja v vsak boj in v vsako pustolovščino ter mu pomaga v njej. O veliki starosti in zakoreninjenosti te besede pri-

ča tudi to, da je ni nikdar nadomestila nobena izposojenka.

Staronordijska beseda hlaupa-far je pomenila napad ali boj, hlaup-ódr pa je pomenilo človeka, ki izziva pretep, na kar spominjata morda še slovenski besedi hlapav (nemaren, postopaški) in hlapóder, hlapódrati (v štajerskem narečju, postopati, nič prida biti, a v bolj dobrovoljnem smislu), morda tudi žlabudranje (govorenje brez pomena).

Hrejsta je pomenilo hrustiti se, hreystimadr pa hrusta, neustrašenega moža. Hraeda je pomenilo prestrašiti, hraeddr pa prestrašiti se. Od tega v norveščini raedd, v švedščini pa rädd (prestrašen), medtem ko se je v slovenščini ohranila ta beseda v obliki »rit« za strahopetca, navadno v značilni ljudski frazi: »to je ena rit«, s čimer hočejo ljudje povedati, da si tisti človek ničesar ne upa. (Slovit je bil medvojni izraz O.R. za tiste, ki se niso upali priključiti nobeni strani in so se rajši plašno držali ob strani in čakali, kaj bo). Z običajno slovensko besedo rit nima seveda to nič opraviti (kot tudi ne pogosta in banalna fraza »hodi v rit«, kot bomo videli pozneje).

Staronordijski izraz hrott je pomenil krutega, nevrednega človeka, isto mlajši nordijski izraz krut (surov, grob). V sagah nosi ime Hrott neki meč.

(Dalje)

ŽENA IN DOM

ŽENSKA MODA 1967

13. januarja so se pričele v Firencah in v Rimu, to je v dveh največjih centrih italijanske modne ustvarjalnosti, modne revije, 1967. Kaj so prikazale novega — se sprašujejo vsi tisti, ki z zanimanjem sledijo tem prireditvam tako iz komercialnih ali pa iz čisto osebnih razlogov.

Vtis, ki ga je dobil gledalec na reviji znane kreatorke Jole Veneziani, je bil tale: med italijanskimi modnimi ustvarjalci vlada negotovost. Po eni strani bi radi še vedno prednjačili v modnem ustvarjanju, po drugi strani pa se boje, da bi vznemirili publiko: negotovi so, ali naj potrdijo kratka krila, ki so se tako močno uveljavila, da so že skoro nujna, ali naj iščejo kak nov stil, bolj ženski ali celo romantičen. Ženska Jole Veneziani je dekliška — mlada. Modeli so vsi kratki, životec je visok, rokavov ni in plesoče krilo zaključuje širok pas. Skoro vsi italijanski krojači so prikazali zelo mladostno, linearno in drobno žensko postavlo. Rimski krojač Baratta je prikazal svojo »Lolito« — kot bi lahko imenovali njegov tip ženske — v nagubanem krilu, dolgem jopiču in z belim ovrtnikom ter manšetami. Pri Baratti se ta mladostni ton ponavlja tudi pri večernih toaletah: dolga tunika iz organdija z majhnimi rdečimi pikami — seveda za ženske pod tridesetimi leti.

Vsi italijanski modni krojači so torej potrdili »mini-krilo« — seveda ne v njegovi skrajni izdaji. Krila in obleke so sicer kratke, toda mehkejša in ljubkejša kot preteklo sezono. Glede barv so se odločili za belo, rumeno, oranžno, modro — v enobarvnih tkaninah, vzorčasto blago pa ima kombinacije teh barv v stiliziranih krogih ali v širokih črtah.

Novost pa so italijanski kreatorji vendarle iztehtali za leto 1967. Barocco je predložil kraj, ki spominja na mladega maharadžo — predvsem v večernih modelih in v domačih haljah: ozke, prilagajoče se srebrne hlače, in prav tak životec z rokavi prekriva bleščeča in široka suknja; na glavi turban iz rožnate svile. Modeli, ki spominjajo na kaftan, so nadaljnja novost mode 67 in so izdelani v glavnem iz črtaste blaga. Ženska se bo lahko odela z njimi od jutra do večera, saj so narejeni tako iz bombaža in jerseyja kot iz bogate svile v večerni izvedbi.

Pa pogledimo še francosko modo: tudi tu zasledimo v glavnem iste značilnosti kot pri italijanski. Marc Bohan, ki vodi slavno krojačnico Christiana Diora, je med svojimi modeli, ki so občinstvu posredovali črno Afriko v francoski izdaji, prikazal tudi belo, to je arabsko Afriko s svojimi širokimi suknjami, ki spominjajo na maroške noše ter bleščeče se črtaste svilene kaftane, ki jih nosijo šejki v starodavnih kairskih mošejah, ko učijo islamsko ljudstvo koran. Za te afriške modele je izbral prevladajoče barve te pokrajine: peščeno barvo, zamolklo rdečo, rjavo in vse odtenke drap barve. Za okraske je posegel čisto

po lesu, usnju in kovinah, elementih, ki so značilni za Afriko, toda izoblikoval jih je s pravo francosko eleganco.

Jeanne Janvin je omejila svojo paletu na sedem barv, toda zanimiva je njihova kombinacija: pokazala je na primer belo obleko in črne nogavice ali: rožnato obleko in zeleno-modre nogavice. Med tkaninami prevladuje organdi, šantung, svileni krep. Njeni stožčasti modeli, ki so doželi precejšen uspeh, spominjajo na trapezaste kroje pred 10 leti, le da so pri letošnjih modelih amena še ožja in životec še manj poudarjen.

Tudi Jean Patou je v svoji mladostni in enotavni zbirki modelov prikazal stožčasto linijo: ljubke obleke iz muslina s širokim plesočim krilom, dolgimi rokavi, stisnjenimi v zapestju, dajo dejo pravega stožca. Tudi njegovi »fourreaux« — visio tradicionalni: krila so rahlo zvončasta, ro-avi so dolgi in na bokih je zavezan tri prste širok pas.

Novost pri plaščih: mnogi so brez gumbov ter z zapnejo z zadrگو.

Naj zaključimo ta pregled s Coco Chanel: kdor jo pozna, se ni začudil, ko je v nasprotju z drugimi krojači protestno znižala krila: vsekakor je tudi ona sprejela, kot vsi ostali, novi ekzotični al, ki ga je sprejela pariška moda, in idejo, da mora biti ženska 1967 čim mlajša in čim drobnejša.

MARTINA

NESREČA AMERISKIH ASTRONAVTOV

Po vsem svetu je vzbudila ogromno pozornost novica o nesreči, pri kateri so izgubili življenje trije ameriški astronauti: Grissom, White in Chaffe, ker je eksplodirala vesoljska kabina, napolnjena s čistim kisikom. Iz istega vzroka se je zgodila podobna nesreča v S. Antoniu. Združene države so tako v vesoljski tekmi spet zaostale za Sovjetsko zvezo, ki je te tehnične probleme, kot kaže, že rešila.

Izkranje ameriških astronautov na Luni se bo tako gotovo zakasnilo in možno je, da jih bodo Rusi prehiteli.

KRATKE NOVICE

Papež Pavel VI. je sprejel sovjetskega predsednika Podgornya, ki je bil na uradnem obisku v Rimu, in se je celo uro pogovarjal z njim.

Skoraj ob isti uri ponoči je prišlo v jugoslovanskih diplomatskih predstavništvih v Washingtonu, New Yorku, San Franciscu, Chicagu, Ottawi in Torontu do eksplozij. Menijo, da so povzročili eksplozije hrvaški begunci.

Iz kitajske dežele Sinkiang poročajo o spopadih med Maovo vojsko in uporniki. V nevarnosti se lahko znajde celo atomski center v Lop Noru v Južnem Sinkiangu.

Odnosi med Cerkvijo in državo

(Nadaljevanje s 3. strani)

vzorec za razgovore z drugimi socialistično urejenimi državami vzhoda.

Slovenski škofje smo protokol kot začetek pozdravili, saj se namreč samo ob sebi razume, da škof z odredbami svoje vrhovne cerkvene oblasti solidarizira. S to izjavo smo tudi namenoma zavrnilo neprijazno, deloma celo sovražno pisanje inozemskega, zlasti dela neslovenskega emigrantskega tiska o protokolu. S protokolom je položaj soliden temelj za sožitje ali koeksistenco Cerkve in države v socialistični državi.

Zdi se mi primerno, da ob našem »simpoziju« poudarim nekaj načelnih misli, ki naj skušajo osvetliti sedanji položaj in, vsaj upam, nakazovati tudi bodoči razvoj razmerja med državo in Cerkvijo v svetu sploh in v naši domovini posebej.

CERKEV SI NE ŽELI PRIVILEGIJEV

V katoliški Cerkvijo je s koncilom dokončana tako imenovana Konstantinova era, v kateri je bila država, zlasti krščanska, zaščitnica in varuhinja Cerkve ter ji dajala privilegije in večkrat vobče omogočala obstoj. Cerkev si ne želi varuštva države, hoče le svobodo za svoje versko delovanje. Cerkev je danes pripravljena, da se iz višjih razlogov, zaradi svojega duhovnega poslanstva, odpove tudi sedanjim zakonito pridobljenim pravicam v svetnih rečeh, kakor je to n. pr. že storila v Tuniziji, ali privilegijem, kakor trenutno dela v Španiji. Želi le svobodo in neodvisnost v izvrševanju svoje službe za oznanjevanje evangelija, izvrševanje bogoslužja in neovirano vodstvo svojih vernikov. Cerkev danes ne ugovarja, da so njeni duhovniki pred zakonom zenačeni z drugimi državljani. Cerkvijo ni za privilegirano ali celo dominantno značaj v družbi, to še celo ne v pluralistični druž-

bi, kakor je danes naša. Cerkev se je po koncilu otresla patronalistične mentalitete, po kateri naj bi bila nekaka gospodujoča pokroviteljica tudi svetnih področij. Tudi nima pred seboj nikake vizije ali težnje po svojem triumfu na svetu. Tako imenovana triumfalistična miselnost ji je po koncilu tuja. Cerkev, ki je na koncilu razglasila polnoletnost in polnovrednost laikov v Cerkvi, odklanja tisto težnjo po klerikalizmu, da naj bi namreč klerik vršil tudi laiške posle, čeprav je subsidiarno, to je, iz razlogov ljubezni in pomoči do bližnjega, kakor se je to godilo tudi pri nas v preteklosti.

NE POLEMKA, TEMVEČ DIALOG

V Cerkvi je minilo protireformacijsko obdobje, ko je Cerkev svoje nasprotnike krotila s pomočjo svetne sile in se duhovno zoper nje borila s polemiko in kontroliziranjem. Nasprotno, nastopila je era dialoga, ko si Cerkev želi v spoštovanju do vsakega človeka in njegovega nazora dobrohotnega razgovora z vsemi ljudmi, ki imajo dobro voljo. V takem ozračju in na teh osnovah je mogoče razvijati ugodne odnose med Cerkvijo in državo v vsaki družbeni ureditvi, toliko bolj pri nas, kjer so odnosom položeni temelji v protokolu. Danes Cerkev želi služiti po nauku evangelija, pomagati in delati dobro vsem ljudem. Tako pojmovanje nalog Cerkve v sodobnem svetu seveda zahteva, da duhovščina v nobenem primeru in v nobenem družbenem in političnem sistemu aktivno ne posega v politiko, odklanja tudi subsidiarno pomoč klera na svetnih področjih, zlasti še na področju politike. Ta duh bo vodil tudi nas škofo, ki vodimo delne Cerkve v naši domovini. Saj morajo biti vodilne ideje, ki vodijo vesoljno Cerkev, tudi naša vodilna načela, kot del vesoljne Cerkve živimo z njo vred v sedanjem svetu.

SLOVENIJA SI UTIRA POT DO MORJA

(Nadaljevanje z 2. strani)

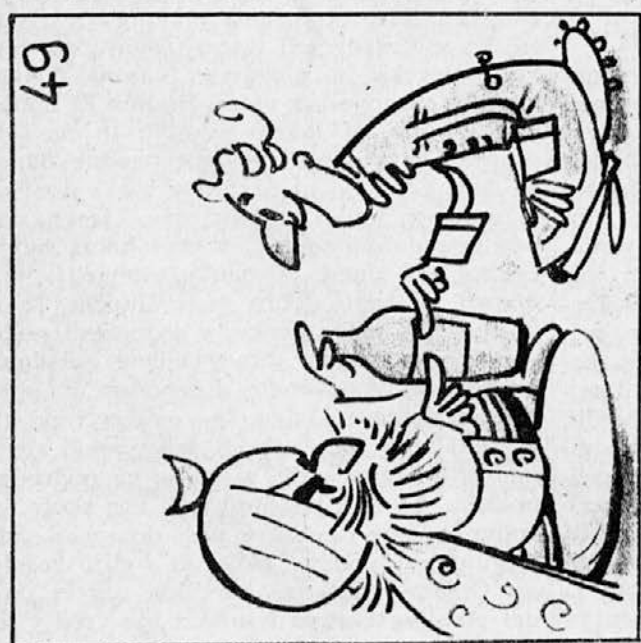
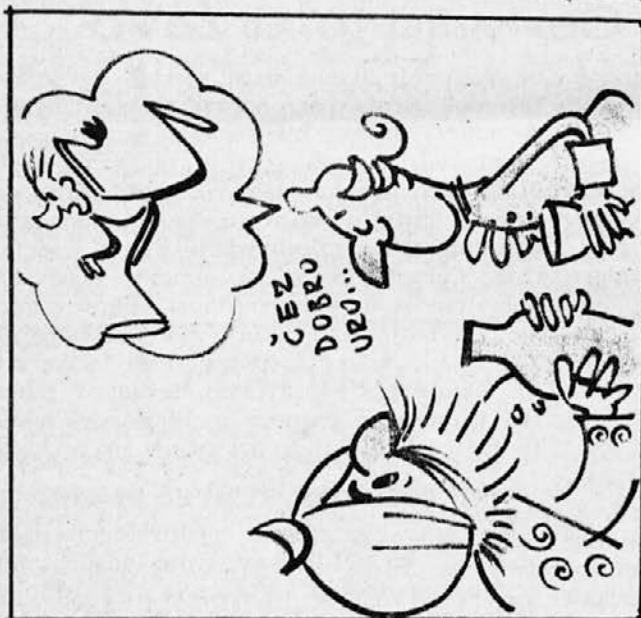
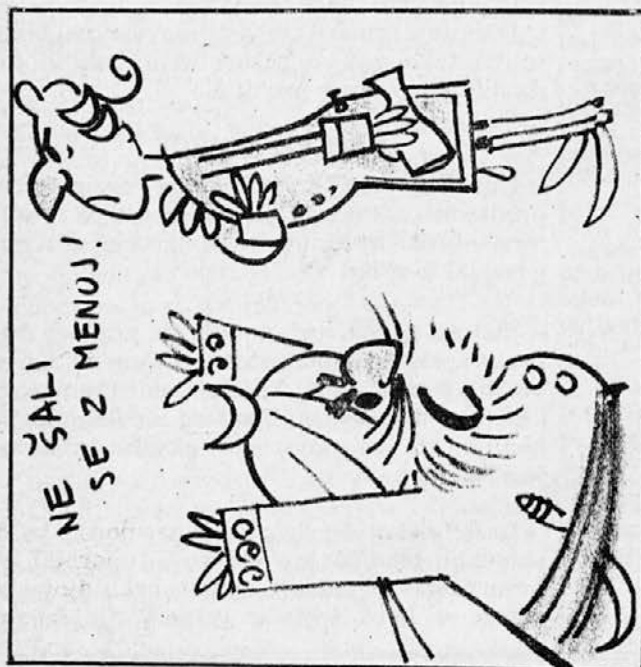
tako dolgo in tako vztrajno borili, da končno pridejo do lastne obale in zapljujejo na svobodno morje, kakor smo se borili mi Slovenci.

Zato upamo, da se bo letos v resnici izpolnila želja slovenskega naroda kot celote in bo v jeseni stekel prvi vlak po novopoloženih tračnicah v Koper.

Koper ima vse možnosti, da postane velik, tudi evropsko pomemben pristan, kajti ima široko obalo, za seboj ima široko zaludje in predvsem ima za sebj sorazmerno majhen, a sposoben, priden in trezen narod, ki je odločen, da si pribori svoj prostor na soncu.

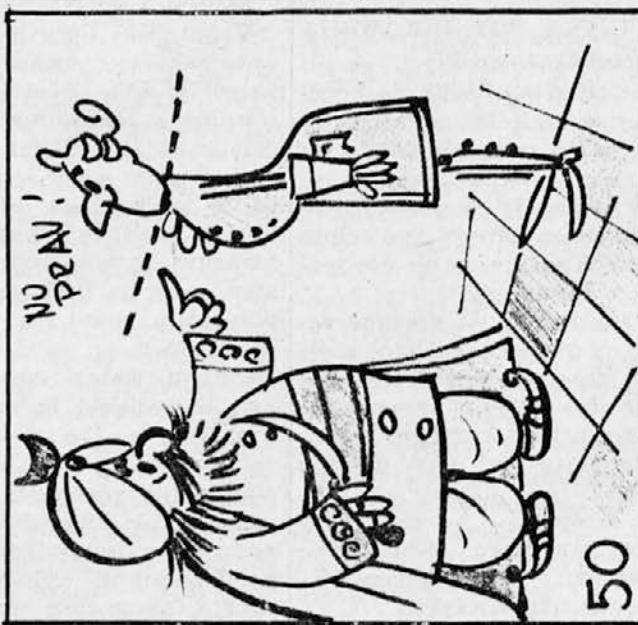
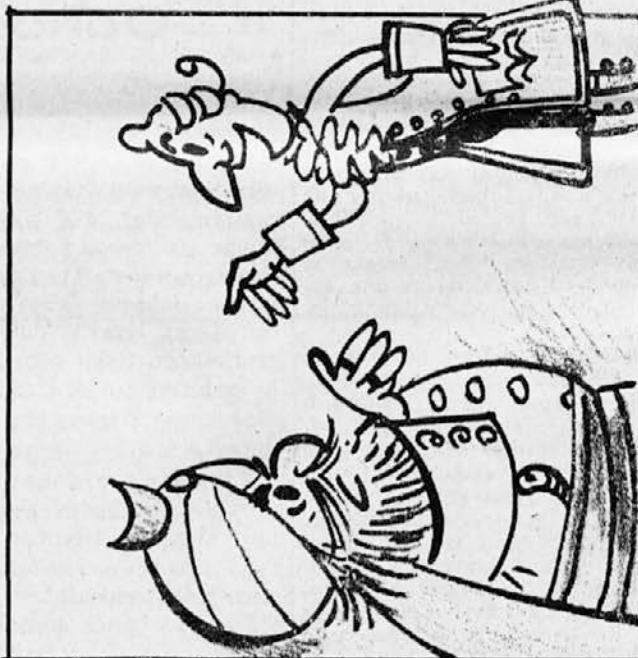
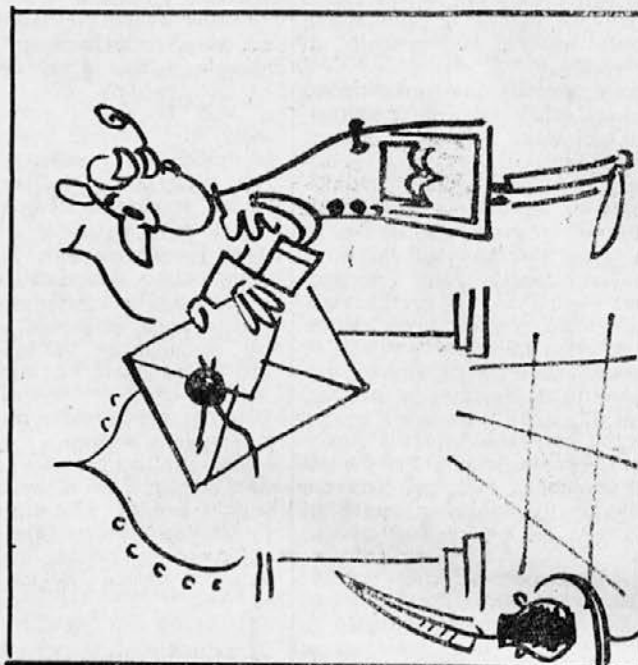
Za predsednika avstrijske socialistične stranke je bil izvoljen z večino glasov bivši zunanji minister Bruno Kreisky.

PO BÜRGERJU — RISE: BORUT PEČAR

tale lahko skrijel»
 »Tako se mi zdi, prijatelj, da mlatite prazno slamo.«
 »Ne mlatim prazne slame. Čez dobro uro boste imeli steklenico tokajca iz cesarske kleti, pa malo boljšega tokajca od tele kislice.«
 »Jej, jej!« je vzdihnil sultan, »šalite se z menoj, tega pa ne dovolim. Poznam vas resni- coljubnega človeka, zdaj pa se mi zdi, da pretiravate ali pa da zganjate šale z menoj.«
 Položil sem si roko na srce in udaril s petami.

49. Sultan se je namišl. »Prijatelj!« je rekel, »vem, da ste človek, ki je vreden za- upanja, in vsa čast vam, ampak nemogoče je, da bi bil na svetu boljši tokajec od te- gale. Nedavno sem to steklenico dobil od uglednega madžarskega plemiča in vedite, da je zelo ponosen na svoje vino.«
 »Grom in pekli, vaše veličanstvo! Med tokajcem in tokajcem je velika razlika, ljudem pa ni treba vsega verjeti. Niso Madžari tako radodarni. Kaj stavim, da boste imeli čez dobro uro steklenico tokajca iz dunajske cesarske kleti? Tokajca, pred katerim se

»Sprejemem« sem odgovoril.
 Poprosil sem za pero in črnilo pa sem napisal cesarici Mariji Tereziji naslednje pismo:
 — Vaše veličanstvo je, v to ni dvomiti, kot edina dedinja svojega blagopokojnega očeta podedovalo udi njegovo klet. Ali vas smem prositi, da prinašalcu tega pisma daste ste- klenico tokajca, ki sem ga često pil pri vašem očetu? Toda prosim Vas, pošljite mi najboljšega, zakaj tu gre za mojo glavo. Rad se vam bom oddolžil, ko bom kdaj mogel in kjer bom mogel, in ostajam z odličnim spoštovanjem Vaš itd., itd.
 na Dunaj. Potem sva midva s sultanom popila ostanek iz njegove steklenice in začela

50. Stopil sem torej mirno in rekel sultanu: »No, prav, vaše veličanstvo. Dovolite, da poskusim! Če ne izpolnim obljube in kot veste sem največji sovražnik laži, naj me vaše veličanstvo skrajša za glavo. Toda moja glava ni navadna buča. Kaj stavite vi?«
 »Držim vas za besedo. Če točno ob štirih tokajec ne bo tukaj, zbogom vaša glava. Ne dovolim, da me moji najboljši prijatelji vlečejo za nos. Če pa dobite stavo, lahko od- nesete iz moje zakladnice zlata, srebra in drugega kamenja, kolikor ga dvigne vaš naj- močnejši sluga.«